A.o 1848.

BUITENGEWONE ROTTERDAMSCHE COURANT.

Zondag den 16 Julij.

's GRAVENHAGE den 15 julij.

Het voorloopig verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, over de wets-ontwerpen tot herziening der Grondwet, vangt dus aan:

„ Nadat bij eene Koninklijke boodschap van den 8 maart dezes jaars zeven en twintig ontwerpen van wet, tot verduidelijking en wijziging van sommige bepalingen der Grondwet strekkende, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal waren aangeboden, ontving zij, weinige dagen [illegible] mededeeling, die door al hare leden als van hoog gewigt voor het toekomstig lot des Vaderlands werd beschouwd. Door die mededeeling werd namelijk het uitzigt geopend op eene ruime herziening der Grondwet, waartoe het voorstel van den Koning zou uitgaan, nadat het geëerbiedigd Hoofd van den Staat nader met de denkwijze van de leden der Kamer omtrent de strekking van zoodanige herziening bekend zou zijn geworden. De Kamer beijverde zich, om zonder de minste vertraging te voldoen aan een verlangen des Konings, dat zoo zeer met hare eigene, bij meer dan éénе vroegere gelegenheid geuite wenschen strookte. — Reeds onder dagteekening van den 16 maart jl. werd, in den vorm van een verslag der Commissie van Rapporteurs voor de straks vermelde, toen nog aanhangige wets-ontwerpen betrekkelijk de wijziging der Grondwet, een staatsstuk vastgesteld, hetwelk in groote trekken aanwees, welke verbeteringen in onze grondwettige instellingen, bij eene opzettelijk deswege gehouden overweging in de Afdeelingen der Kamer, óf door alle, óf door zeer vele harer leden wenschelijk en noodzakelijk waren gekeurd; wordende daarbij tevens in het welbegrepen belang des Vaderlands aangedrongen op eene zoo spoedig mogelijke inzending der nieuwe voorstellen tot grondwets-herziening, die men na het voorgevallene billijkerwijze verwachten mogt.

„ Den 18 maart werd een besluit des Konings van den vorigen dag ter kennis der Kamer gebragt, in hetwelk Zijner Majesteits begeerte werd uitgedrukt, dat, met het oog op de kort te voren ontvangene mededeeling van dezen tak der Wetgevende Magt betrekkelijk door haar gekoesterde wenschen ter uitbreiding van grondwets-herziening, eene gewijzigde Grondwet wierd ontworpen en voorgedragen, en waarbij te gelijker tijd eene Commissie [illegible] ingesteld, om, met overweging van de wenschen der Tweede Kamer, een volledig ontwerp van grondwets-herziening bij Zijne Majesteit in te dienen. Het is algemeen bekend, dat de op die wijze ingestelde Staats-Commissie zich van de haar opgelegde taak heeft gekweten, door, onder dagteekening van den 11 april jl., een door haar opgesteld ontwerp van gewijzigde Grondwet, met een daarbij behoorend toelichtend verslag, den Koning aan te bieden; welke beide stukken terstond daarna wereldkundig zijn geworden.

„ Sedert werd door de leden der Kamer met klimmende belangstelling het oogenblik verbeid, dat aan 's Konings verlangen betrekkelijk dit aangelegen onderwerp ook van de zijde der Regering gevolg zou kunnen worden gegeven, en het strekte der Vergadering dus tot wezenlijke voldoening, de Koninklijke boodschap van den 19 junij jl. te ontvangen, waarbij haar twaalf wets-ontwerpen werden aangeboden, die, zoo als zulks daarin werd uitgedrukt, een volledig ontwerp van grondwets-herziening bevatten, en tevens ter vervanging strekken van de zeven en twintig ontwerpen, welke bij boodschap van den 8 maart dezes jaars der Kamer werden aangeboden.

„ In diezelfde Koninklijke boodschap werd der Kamer onderanderen te kennen gegeven, dat deze voorstellen aan hare overweging werden onderworpen met het oog niet slechts op onzen binnenlandschen toestand, maar ook op de gebeurtenissen welke in de meeste overige Staten van Europa tot hervormingen in den maatschappelijken toestand hebben geleid, en dat de voorzigtigheid gebood, niet uit het oog te verliezen, wat eene [illegible]ene behoefte voor de volken schijnt geworden. Dat staatsstuk eindigde met eene aanbeveling, om bij het verschil van gevoelen, dat over onderscheidene, tot de herziening der Grondwet betrekkelijke punten van meer of minder gewigt kon bestaan en werkelijk aanwezig is, niet uit het oog te verliezen, dat, in oogenblikken als het tegenwoordige vooral, op een ieder de pligt rust om, ter bevordering van eendragt en tot waarachtig heil des Vaderlands, wederkeerig inschikkelijk te zijn en van eigen denkwijze iets ten offer te brengen; een pligt, aan welks beoefening de Koning zelf bij de beoordeeling der nu voorgestelde wijzigingen in de Grondwet zich niet had onttrokken.

„ Zoodra men zich daartoe genoegzaam had voorbereid, hebben de boven omschreven twaalf wets-ontwerpen in de Afdeelingen der Kamer het onderwerp der meest ernstige en naauwgezette overweging uitgemaakt; en de Commissie van Rapporteurs vervult dien ten gevolge thans den pligt om den uitslag van dit onderzoek, waaraan doorgaans door 54 leden is deel genomen, beknoptelijk te ontvouwen.

„ Bij den aanvang dier overweging is, naar aanleiding van eene door een lid in eene der Afdeelingen ingebragte nota, in al die Afdeelingen het in dat stuk vervatte hoofddenkbeeld ter sprake gebragt, hetwelk den geheelen aan de grondwets-herziening te geven loop betrof. Dit denkbeeld is slechts door zeer enkele leden der Kamer gedeeld. Desniettemin heeft de Commissie gemeend, de bedoelde nota bij dit verslag te moeten voegen, aan hetwelk zij onder litt. A is gehecht.

„ Menigvuldig zijn de bedenkingen en aanmerkingen geweest, die tegen hoofd- of ondergeschikte bepalingen der voorgedragene wets-ontwerpen in het midden zijn gebragt. Bij den veelomvattenden aard der daarin behandelde, gewigtige onderwerpen; de veelzijdige beschouwingen, waarvoor deze vatbaar zijn, en de herinnering van den blijvenden invloed, dien ook de schijnbaar minst belangrijke grondwettige bepaling voor geheel de toekomst van Nederland kan en moet uitoefenen, liet zich zulk een uitslag tot zekere hoogte verwachten. Geheel de overweging der Afdeelingen werd intusschen als beheerscht door een vijftal hoofdpunten, welker regeling, zoodanig als zij thans door de Regering wordt voorgesteld, niet met de denkwijze van de meerderheid der Kamer strookt; terwijl echter de aandacht op die punten zeer bijzonder moest gevestigd zijn, als geldende het hier zoodanige grondwettige bepalingen en voorschriften, die òf de grondslagen zelve van het staatsgebouw betreffen, òf met een bij den tegenwoordigen toestand des Lands minder dan ooit uit het oog te verliezen beginsel in naauw verband staan, òf diep in de teederste belangen van den staatsburger en in geheel het volksleven ingrijpen. De leden, die zich omtrent deze hoofdpunten hebben verklaard, hebben bij het uitbrengen van hun gevoelen de verpligting, waarvan in de zoo even vermelde Koninklijke boodschap van den 19 junij jl. wordt gewag gemaakt, om vooral in het tegenwoordig tijdsgewricht iets van eigene denkwijze ten offer te brengen, geenszins uit het oog verloren, maar zij meenden toch ook, dat deze inschikkelijkheid hare grenzen moet hebben, en dat, waar over levensvragen voor het Vaderland te beslissen valt, de tot nu toe gekoesterde overtuiging alleen voor redelijke gronden behoort te wijken. Uit dit laatste oogpunt heeft het den leden der Kamer leed gedaan, dat de Regering, na eenmaal, op het voorbeeld der Staats-Commissie, tot het besluit te zijn gekomen, om aan hare voorstellen betrekkelijk de grondwets-herziening, met opzigt tot gewigtige vraagstukken, de verklaring der Kamer van den 16 maart jl., in haren geest en strekking, niet tot grondslag te leggen, de gelegenheid, die zich bij het opstellen der thans ingediende memorien van toelichting aanbood, niet te baat heeft genomen, om de beweegredenen tot die afwijking opzettelijk te ontwikkelen. Aan den anderen kant hebben de leden, gedurende de overweging der thans ingediende wets-ontwerpen, bij de behandeling van eenige afzonderlijke artikelen, met genoegen opgemerkt, dat in deze artikelen, vergeleken met de daaraan beantwoordende van het ontwerp der Staats-Commissie, zoowel wat vorm als inhoud betreft, wezenlijke verbeteringen waren aangebragt.

„ Naar aanleiding van den loop, dien het tegenwoordig onderzoek in de Afdeelingen genomen heeft, meent de Commissie haar verslag te moeten aanvangen met eene beknopte omschrijving van de denkwijze der leden omtrent de vijf hoofdpunten, waarvan zoo even gewag werd gemaakt; behoudende zij zich voor om, bij de behandeling der ontwerpen van wet zelve, de beschouwingen omtrent de daartoe betrekkelijke bijzonderheden mede te deelen.

„ I. *Het stelsel van Vertegenwoordiging.* Nagenoeg algemeen heeft men zich in de Afdeelingen verklaard tegen de bij het IIIde der aanhangige wetsontwerpen voorgedragen wijze van zamenstelling en inrigting der beide Kamers van de Staten-Generaal, vooral ook in haar onderling verband en den zamenhang met het geheele stelsel beschouwd. Bij het ontwikkelen van dit gevoelen bewoog men zich aanvankelijk in onderscheidene rigtingen, om elkander later weder in hetzelfde punt te ontmoeten. Er waren namelijk vele leden, die in het reeds eenmaal geuit denkbeeld bleven volharden, dat de verkiezingen voor de Tweede Kamer niet regtstreeks, maar door kiescollegien, onmiddellijk door de stemgeregtigden te benoemen, behooren plaats te hebben. Dezen verlangden, met andere woorden, verkiezingen met éénen trap, overtuigd, dat langs dien weg alleen datgene kan worden verkregen, naar hetwelk bovenal moet worden gestreefd, te weten: goede keuzen; waardoor men verstaat de verkiezing van mannen, wier zelfstandigheid en kundigheden tot waarborg strekken, dat zij de wezenlijke belangen des Lands steeds zullen behartigen, en die tevens op zoodanig maatschappelijk standpunt zijn geplaatst, dat zij in den waren zin des woords de kern der Natie vertegenwoordigen. — Tegen over deze meening stond die van verscheidene andere leden, welke met de Regering het stelsel der regtstreeksche verkiezingen, voor zoo veel de Tweede Kamer betreft, omhelsden. Volgens hen was de aanneming van dat stelsel bij de tegenwoordige gesteldheid der maatschappij eene wezenlijke behoefte geworden, en waren toch ook werkelijk regtstreeksche verkiezingen het meest gepaste en eigenaardigste middel, om het volk te doen vertegenwoordigen, en door de vertegenwoordiging de denkwijze der Natie behoorlijk uit te drukken. De meerderheid intusschen kon aan deze leden niet toestemmen, dat onmiddellijke keuze in den aard van elke vertegenwoordiging zou liggen, daar er zelfs voorbeelden uit het burgerlijk leven of bepalingen der burgerlijke wet konden worden aangevoerd, die zoo iets wederspraken; terwijl nog daarenboven zulk eene stelling, streng doorgevoerd, tot gevolgtrekkingen kon leiden, waaraan niemand zijn zegel zou hechten. Te gelijk echter toonde diezelfde meerderheid, ofschoon zij in het afgetrokkene aan verkiezingen met éénen trap de voorkeur bleef geven, insgelijks met het oog op de tegenwoordige gesteldheid der maatschappij en de bij velen onder de Natie opgewekte, hooggestemde verwachtingen, zich geneigd om, voor zoo veel de Tweede Kamer aangaat, tot het stelsel van regtstreeksche verkiezingen toe te treden. Maar die toetreding was voor deze leden aan eene onvermijdelijke voorwaarde verbonden, zonder welker vervulling zij aan het invoeren dier regtstreeksche verkiezingen hunne stem niet konden geven. Nu langs dien weg de regten des volks zouden worden uitgebreid en voor het democratisch beginsel eene krachtiger werking zou worden geopend, dan daaraan tot nu toe hier te Lande was toegekend, behoorde te gelijker tijd — en hier werd de meerderheid ook door zoodanige leden versterkt, die minder voorwaardelijk de regtstreeksche verkiezingen voorstonden — voor een tegenwigt zorg te worden gedragen, geschikt om gevaren af te wenden, die anders, ten gevolge van deze gewigtige verandering in onze staatsinstellingen, te eeniger tijd de grondzuilen van den Staat, ja den Troon zelven zouden kunnen bedreigen. Dat tegenwigt was vooral te vinden in eene goed zamengestelde, krachtige Eerste Kamer, gestemd en bij magte om, gelijk de stellers der Grondwet van 1815 het uitdrukten, alle overijling in de raadplegingen te voorkomen, in moeijelijke tijden aan de driften heilzame palen te stellen, den Troon te omringen door een bolwerk, waartegen alle partijen afstuiten, en aan de Natie eene volkomen zekerheid te waarborgen tegen alle willekeurige uitbreiding van gezag. Maar vermits nu bijna al de leden, die aan het onderzoek deel namen, ten volle overtuigd waren dat de Eerste Kamer, zoo als deze volgens het Regerings-voorstel zou worden gekozen en ingerigt, niet die kracht en dien zedelijken invloed, noch dat karakter van vastheid en duurzaamheid zou bezitten, als voor dezen tak der wetgevende magt thans meer dan ooit zou worden gevorderd, moest de overgroote meerderheid zich ten slotte wel vereenigen in de afkeuring van het voorgedragen stelsel van vertegenwoordiging, in zijn verband en zijnen zamenhang beschouwd. Men ontkende daarbij de eigenaardige moeijelijkheden niet, aan het ontwerpen van zoodanige grondwettige bepalingen verbonden, krachtens welke er voldoende zekerheid zou bestaan, dat de Eerste Kamer onder het nieuwe stelsel steeds aan hare bestemming zou beantwoorden. Maar bij het groot gewigt der zaak mogt de Regering zich door die moeijelijkheden niet laten afschrikken. In allen gevalle kan men de overtuigende kracht der voorbeelden, waardoor zij zich, blijkens eene der memorien van toelichting, bij de keuze van haar stelsel op dit punt heeft laten leiden, niet toestemmen. Die Senaat, waarop zij wees, is nog wel niet zoodanig op de proef gesteld, als voor de beoordeeling van hetgene hij in hagchelijke oogenblikken zou vermogen, noodzakelijk zou zijn. En indien elders eene Kamer der Pairs op den duur niet tot schild tegen omwentelingen heeft gestrekt, mag men niet vergeten, dat ook de daarnevens staande Kamer der Afgevaardigden, ofschoon regtstreeks en naar soortgelijke beginselen, als thans hier te Lande zouden worden ingevoerd, verkozen, na meer dan eenige andere vergadering van gelijken aard aan het verwijt te zijn blootgesteld geweest van het volk niet behoorlijk te vertegenwoordigen, ten slotte niets heeft voorgekomen, — niets heeft weten te verhinderen.

„ II. *De Raad van State.* Door vele leden is met kracht op de opheffing van dit staats-ligchaam aangedrongen, terwijl weder anderen verklaard hebben, met een zoodanig ingerigten Raad van State, als men vermoedde dat de Regering op het oog had, geen genoegen te kunnen nemen; zoodat de meerderheid ook op dit punt de gedane voorstellen onaannemelijk heeft gekeurd. Aan de eene zijde voerde men aan, dat, wanneer de Raad van State ook in het vervolg niet meer werd dan een adviserend collegie, van zulk een ligchaam weinig nut te verwachten was, en dit zelfs uit een staatkundig oogpunt, in verband met het tegenwoordig regeringsstelsel, schadelijk zou kunnen werken. Er werd dan toch een tusschenligchaam in stand gehouden, dat, tusschen den Koning en het verantwoordelijk Ministerie geplaatst, te eeniger tijd aanleiding zou kunnen geven tot botsingen, nadeelig of belemmerend zoowel voor de handhaving van het monarchaal beginsel als voor de vrije werking van het beginsel der ministeriële verantwoordelijkheid. Aan den anderen kant beweerde men, dat, indien de Regering, op het voorbeeld van Frankrijk, den Raad van State in sectien wilde verdeelen, hem met het opstellen van in te dienen wetsontwerpen wilde belasten en tevens administrative regtsmagt daaraan opdragen, zoodanig collegie eene zeer aanmerkelijke uitbreiding zou moeten erlangen, die slechts voor groote Rijken voegt, en waarbij men, ook wat de keus van geschikte personen betreft, ligt op groote moeijelijkheden zou stooten. Al verder herinnerde men, dat in een naburig Rijk, waar soortgelijke instellingen bestaan, als thans hier te Lande zouden worden ingevoerd, geen Raad van State aanwezig is. Het opstellen der wetten geschiedt daar, onder het oog der verantwoordelijke ministers, door aan hen onmiddellijk ondergeschikte ambtenaren, zonder dat zulks, zoo ver men weet, tot ongelegenheden op het stuk der wetgeving leidt. Deze verschillende bezwaren wogen in het oog van vele leden te meer, omdat zij zich verpligt achten, bij den arbeid betrekkelijk de grondwets-herziening naauwlettend rond te zien naar alle middelen

om het huishouden van den Staat te vereenvoudigen, ten einde daardoor de meest mogelijke bezuiniging in 's Rijks uitgaven voor te bereiden of tot stand te brengen. Niet slechts toch geboden de tegenwoordige omstandigheden, die reeds nadeelig op den toestand der openbare geldmiddelen terugwerkten, eene dubbele mate van spaarzaamheid; niet slechts moesten alle krachten worden ingespannen, om ten minste het opleggen van nieuwe lasten aan de Natie voor te komen; maar men mogt ook niet vergeten dat, in de schatting van velen, grondwetsherziening met bezuiniging en vermindering van lasten kon en moest gepaard gaan.

„ De overige leden der Kamer konden, hoewel zij deze beschouwingen omtrent het afsnijden van alle slechts eenigzins als overbodig aan te merken uitgaven volkomen deelden, zich nog niet overtuigen, dat de kosten van den Raad van State daaronder te tellen waren. Naar hun inzien bestond er werkelijk behoefte aan een duurzaam collegie, dat, te midden der afwisseling in de personen der ministers, den Koning ter zijde bleef staan en steeds over gewigtige onderwerpen kon worden geraadpleegd, waaronder zij inzonderheid ook de aangelegenheden der Overzeesche Bezittingen rangschikten. Het sprak intusschen van zelf, dat bij het volgen van dit denkbeeld de Raad van State door eene goede inrigting en zamenstelling aan zijne bestemming moest kunnen beantwoorden, en ook van deze zijde werden dus op dit punt meerdere waarborgen verlangd. — Eindelijk toonden sommige leden zich meer bepaald voor het behoud van den Raad van State gestemd, omdat zij de gelegenheid wilden opengelaten hebben tot het instellen bij de wet van een collegie voor het beslissen van administrative contentieuse geschillen.

„ III. De *Godsdienst*. Bij de behandeling van dit uiterst teeder punt hebben zeer vele leden hun leedwezen betuigd, dat de Regering door het opnemen van het artikel in de Grondwet betrekkelijk de briefwisseling met de hoofden der onderscheidene kerkgenootschappen en de afkondiging der kerkelijke voorschriften, er toe heeft bijgedragen om de aandacht der bevolking algemeen op onderwerpen te vestigen, die steeds met groote behoedzaamheid moeten worden behandeld. Verscheiden leden bleven er nog op aandringen, dat het bedoelde artikel uit het VIde der ontwerpen van wet weder wierd weggenomen. De meerderheid echter, geleid door de begeerte om, zoo veel in haar is, de eendragt tusschen de burgers van den Staat te helpen bevorderen, verklaarde, nu eenmaal te dier zake bij de Grondwetsherziening een bepaald voorstel is gedaan, in dat voorstel te zullen berusten, onder de uitdrukkelijke voorwaarde evenwel, dat het nog eene in hun oog volstrekt noodzakelijke aanvulling erlangde. Zij wilde namelijk met duidelijke woorden in de Grondwet hebben uitgedrukt, dat het afkondigen van kerkelijke voorschriften, zoodra daardoor het staatkundig terrein wordt aangeraakt, steeds bereikbaar zal zijn door de strafwet. — Verscheiden andere leden konden zich niet geheel met deze zienswijze vereenigen. Zij verklaarden, dat zij onder gewone omstandigheden de opneming van eene bepaling van dezen aard in de Grondwet niet zouden hebben verlangd, maar dat zij thans, na al het deswege voorgevallene, tot geruststelling van velen, het behoud daarvan, zonder nadere beperkingen, noodzakelijk achtten.

„ IV. *Het Onderwijs*. Ook in verband met de wenschen naar meerdere vrijheid tot het oprigten van scholen en het geven van onderrigt, die zich hier te lande toenemend en van meer dan één zijde hebben geopenbaard, heeft de meerderheid gemeend te kunnen toegeven, dat het beginsel der vrijheid van onderwijs in de Grondwet geschreven wierd, mits, gelijk trouwens het voorstel der Regering dit reeds medebrengt of doet veronderstellen, alle scholen aan een naauwlettend toezigt der overheid onderworpen blijven, dat toezigt door de wet geregeld worde, en, voor zoo veel het middelbaar en lager onderwijs betreft, voordurend afdoende waarborgen voor de bekwaamheid en zedelijkheid der onderwijzers bestaan. Desniettemin zou diezelfde meerderheid hare toetreding niet kunnen schenken, indien zij vreezen moest, daardoor mede te werken tot het doen verflaauwen van die aanhoudende zorg voor het openbaar onderwijs in zijnen geheelen omvang, welke bij art. 224 der bestaande Grondwet aan de Regering als een dure pligt is opgelegd. Verscheiden leden gaven daarom bepaald het verlangen te kennen, dat het aangehaalde grondwettig voorschrift behouden mogt blijven. Voor de meerderheid echter was de hoofdzaak nog van eenen eenigzins anderen aard, en meer bepaald tot de lagere scholen betrekkelijk. Die meerderheid, namelijk, doordrongen van de overtuiging, dat een goed ingerigt lager schoolwezen eenen allergewigtigsten invloed op de zedelijkheid en verstandelijke beschaving der Natie uitoefent, en dat de schoolwet van 3 april 1806 uit dit oogpunt zeer nuttig heeft gewerkt, maakt hare toestemming ondergeschikt aan het verwerven der meest mogelijke zekerheid bij de Grondwet zelve, dat al dit goede niet verloren zal gaan. Zij verlangt uit dien hoofde, dat bij het vrijelijk toelaten der oprigting van bijzondere scholen door daartoe bevoegden, al de aandacht der Regering op de openbare lagere scholen gevestigd blijve, zoodanig dat deze nergens ontbreken en door hare goede inrigting, en geest van het daar gegeven onderwijs, den nadeeligen invloed temperen of te niet doen der eigenaardige gebreken, die misschien maar al te zeer vele nieuw op te rigten bijzondere scholen zullen aankleven. In dien geest dus dringt de meerderheid er zeer sterk op aan, dat het bij art. 2 van wetsontwerp X voorgestelde artikel eene aanvulling erlange, hoofdzakelijk strekkende om te bepalen, dat het voortdurend tot de bijzondere zorg der Regering behooren zal, om te waken, dat in iedere gemeente, zonder onderscheid, van overheidswege voldoend openbaar lager onderwijs worde gegeven.

„ V. *Het regt van Vereeniging*. De groote meerderheid ziet er geen overwegend bezwaar in om bij de Grondwet dit regt, onder bepaalde voorwaarden, als beginsel te erkennen, waardoor dan, na de vaststelling der te dezer zake gevorderde wet, de toepasselijkheid van bekende strafbepalingen vervallen zou. Maar te gelijker tijd houdt die meerderheid zich overtuigd, dat het daartoe betrekkelijk art. 15 van wetsontwerp I nog eene aanmerkelijke wijziging en uitwerking behoeft, om aannemelijk te kunnen worden geacht. Zonder te dezer plaatse in de bijzonderheden nopens dit punt te treden, zij hier alleen aangemerkt, dat de meerderheid, ook op het voorbeeld der te dezen aanzien met veel meer behoedzaamheid gestelde Belgische staatsregeling, eene splitsing verlangt tusschen de bepalingen, die het regt van vereeniging, en de zoodanige, die het regt van vergadering betreffen; als mede dat men niet kan toegeven, dat, vooral wat het regt van vergadering betreft, genoegzame waarborgen zouden bestaan tegen al de ongelegenheden en gevaren, die daaruit kunnen voortvloeijen in de enkele, veel te weinig omvattende woorden, dat de uitoefening van zoodanig regt, *in het belang der openbare orde*, door de wet zal worden geregeld."

Alvorens tot de mededeelingen der bedenkingen over de afzonderlijke wetsontwerpen over te gaan, wordt nog de aanmerking gemaakt dat de Regering zich, door haren ijver om in de Grondwet ook verbeteringen van taal en stijl aan te brengen, te ver heeft laten wegslepen, en men niet kan inzien dat er noodzakelijkheid tot verandering van artikelen der bestaande Grondwet gezegd kan worden aanwezig te zijn, daar waar zulk eene verandering zich tot eene taalzuivering van ondergeschikt belang beper kt.

Uit de resultaten der beschouwing van de verschillende wetsontwerpen, behalve het boven woordelijk medegedeelde, deelen wij nu nog de volgende hoofdpunten mede:

Ontwerp N.° 1. Betrekkelijk *het Rijk en zijne Inwoners*. Algemeen acht men de bijvoeging: *in Europa* bedenkelijk. Zij heeft ten doel om te doen uitkomen, dat de Overzeesche Bezittingen een deel van het Rijk uitmaken, maar leidt dan ook tot de gevolgtrekking, dat overal, waar in de Grondwet van *het Rijk* of *het grondgebied des Rijks* gesproken wordt, de kolonien onder die bewoordingen begrepen zijn. Een artikel zou moeten worden ingelascht, inhoudende dat overal, waar de Grondwet dit niet uitdrukkelijk aanduidt, door *het Rijk* alleen *het Koningrijk in Europa* verstaan wordt.

Nagenoeg eenstemmig hebben de leden verklaard, het onder de tegenwoordige omstandigheden, nu het Duitsche Verbond reeds zulke aanmerkelijke veranderingen in aard, werkkring en strekking heeft ondergaan en nog verder schijnt te zullen ondergaan, hoogst onraadzaam, ja zelfs gevaarlijk te achten, de allerminste wijziging te brengen in de bewoordingen der artt. 1 en 2 van de bestaande Grondwet, die het hertogdom Limburg betreffen.

Over art. 5, voor zoo ver daarbij aan den gewonen wetgever de bevoegdheid wordt verleend om provincien te vereenigen en te splitsen, waren de gevoelens der leden zeer verdeeld.

Ontwerp N.° II. *Van den Koning*. De overgroote meerderheid heeft zich tegen het denkbeeld verklaard, dat het voorstel tot verandering in de troonsopvolging niet meer uitsluitend van den Koning zou moeten uitgaan, maar ook van de zijde der Staten-Generaal zou kunnen komen.

Eene aanzienlijke meerderheid heeft zich, ofschoon aarzelende, maar uit overtuiging dat de toestand van 's Lands geldmiddelen, en vooral ook de openbare schuldenlast, waaronder Nederland gebukt gaat, gebiedende pligten oplegt, die allerminst bij eene herziening der Grondwet uit het oog mogen worden verloren, voor het denkbeeld verklaard, dat het cijfer van het inkomen der Kroon, hetwelk in Art. 12 voorkomt, niet zoo zeer op zich zelf of in vergelijking met hetgene in andere Constitutionele Staten plaats vindt, als wel met het oog op onzen finantiëlen toestand, als op den duur te hoog moet worden beschouwd. Daarom ziet men vooral bezwaar in de medewerking tot het vaststellen eener grondwettige bepaling, waardoor dit bedrag ook in de toekomst op diezelfde hoogte blijven zou. Het doel ware welligt het best te bereiken door het artikel in dien zin aan te vullen, dat voortaan bij den aanvang van elke nieuwe Regering het inkomen der Kroon door de gewone wetgeving zal worden vastgesteld.

Algemeen en met aandrang heeft men gevraagd naar de redenen, die de Regering bewogen hebben, om de eerste der gewigtige bepalingen van Art. 36*a* in de woorden te vervatten: de *persoon* des Konings is onschendbaar.

Ten opzigte der laatste alinea van Art. 41 van dit hoofdstuk heeft eene zeer groote meerderheid verklaard, zich met de daarin vervatte bepaling niet te kunnen vereenigen. Men ging daarbij uit van de overtuiging, dat, in het wezenlijk belang onzer Kolonien en van het Vaderland, de wetgevende magt op het beheer der Overzeesche bezittingen een aanmerkelijken invloed behoort uit te oefenen; dat men zich bij de regeling van dien invloed naar de werkelijke behoeften moet rigten; maar dat in geen geval de bemoeijenissen der wetgevende magt zich voor de Kolonien even ver kunnen uitstrekken als voor het Moederland. Men helde het meest over naar eene geheele weglating der laatste alinea van het artikel, waarmede dan eene aanvulling van het 3de lid gepaard kon gaan, in dien zin dat, behalve het muntstelsel, daarin nog eenige andere onderwerpen wierden opgenomen, die niet in de bestaande reglementen op het beleid der Regering behandeld worden, en welker regeling bij de wet echter noodzakelijk is.

Bij de overweging der artikelen, behoorende tot de afdeeling: *Van de begrooting*, heeft men aangemerkt, dat de duidelijkheid en goede zamenhang van het geheel bevorderd zouden worden, indien deze artikelen bij het VIIde hoofdstuk: *Van de Finantien*, werden ineengesmolten. Ook meent men dat in die artikelen, zoo als zij thans zouden worden opgenomen, eene min juiste rangschikking heerscht.

Bij de overweging van het ontwerp van wet n.° IV, *van de Provinciale Staten en de Gemeentebesturen*, zijn onderscheiden denkbeelden geopperd, die geheel het zamenstel van de Afdeelingen der Grondwet, betrekkelijk de Provinciale Staten, betreffen. Daarbij werd op den voorgrond geplaatst, dat de Provinciale Staten, als bestemd om in hunnen kring wetgevende magt uit te oefenen, in dat opzigt eenigermate eene afspiegeling der Staten-Generaal behoorden te zijn, waaruit sommigen afleidden dat de Provinciale Statenvergaderingen in het nieuwe stelsel evenzeer ontbindbaar moesten zijn als de Tweede Kamer; een grooter aantal leden meende dat aan de Provinciale Staten geen deel der uitvoerende magt moest worden opgedragen, waarin men eene vermenging van magten in hetzelfde ligchaam vond. Verscheiden leden verklaarden zich tegén geheel de instelling der Gedeputeerde Staten; in plaats van deze, wilden zij, dat aan den commissaris des Konings, die met de uitvoering der algemeene wetten belast moest zijn, een raad werd ter zijde gesteld in den geest van den *conseil de préfecture* der Franschen. Anderen wilden den werkkring der Gedeputeerde Staten beperkt hebben tot de uitvoering der provinciale wetten. Uit hoofde van het heerschend verschil van gevoelen wilden verscheiden leden in de Grondwet wegens de zamenstelling en de magt der Provinciale Staten niets meer opnemen dan enkele algemeene beginselen, en de toepassing daarvan geheel overlaten aan eene provinciale wet.

De groote meerderheid was er sterk voor dat de zittingen van den gemeenteraad in het openbaar zouden worden gehouden; verscheiden meenden dat het beginsel van openbaarheid echter niet zonder eenige beperking kon worden toegelaten; in kleine gemeenten toch zouden de openbare zittingen van den gemeenteraad zelfs tot tooneelen van wanorde aanleiding kunnen geven. Sommigen wenschen dat ook de gemeenteraden ontbindbaar werden verklaard.

Ontwerp van wet n.° V, *van de Justitie*. Omtrent art. 4 meenden vele leden dat de onteigening, in plaats van bezwaarlijker, gemakkelijker moest worden gemaakt. De meerderheid verklaarde zich echter voor het stelsel der Regering omtrent eene voorafgaande wet in ieder bijzonder geval. Bij art. 8 verklaarden velen zich tegen het denkbeeld om het in hechtenis nemen zonder bevel des regters voortdurend te beperken tot de betrapping op heeter daad. Men keurde het af dat in art. 17 de bepaling van art. 175 der bestaande Grondwet is weggelaten, volgens welke een lid der Staten-Generaal wegens ambtsbedrijven niet vervolgd kan worden, dan na verkregen toestemming der Kamer waartoe hij behoort. Ook opperden sommigen het denkbeeld, of aan de Eerste Kamer ook niet het initiatief van regtsvervolging zou behooren te worden verleend.

Ontwerp n.° VII. *Van de Finantien*. Zeer vele leden verklaarden de nieuwe bepaling in Art. 2 van dit Ontwerp overbodig te achten. De Staat toch had altijd zijne verbindtenissen gestand gedaan, en de goede trouw der Natie was te algemeen erkend, dan dat er behoefte aan verzekeringen van dezen aard kon bestaan. Intusschen zou men, nu het voorstel gedaan was, zich niet verzetten tegen eene zaak die men op zich zelve niet afkeurde.

Bijna algemeen heeft men de redactie van het 2de lid van Art. 5, waarin de roeping der Algemeene Rekenkamer wordt omschreven, afgekeurd.

Ten opzigte van Ontwerp VIII, *van de Defensie*, heeft zich ad Art. 2 reeds dadelijk een aanmerkelijk aantal leden tegen het denkbeeld der Regering verklaard om eene verpligte zeedienst in te voeren. Zij beweerden dat het bezwaar, hetwelk uit hoofde der verpligte krijgsdienst op de Natie drukt, nu reeds als zeer groot moet worden beschouwd, en dat het niet mogt worden vermeerderd, zoo als bij het volgen van het geopperd denkbeeld onmiskenbaar het geval zou zijn. Ter zee te dienen streed met de zeden en gewoonten en met den aard der ingezetenen van meer dan ééne provincie; terwijl, bovendien, eene goede regeling van de geheele aangelegenheid der zeemilitie aan de bedoelde leden hoogst moeijelijk toescheen.

Omtrent Ontwerp n.° IX, *van den Waterstaat*, art. 2, heeft men vrij algemeen aangemerkt, dat de steller van dit artikel, door bij het woord *waterstaat* ook bepaald van de *wegen* en *bruggen* melding te maken, zich in eene specificatie begeven heeft, waaruit moeijelijkheden konden ontstaan. Over het geheel meent men, dat in dit Ontwerp de onderscheiding tusschen den algemeenen, provincialen en bijzonderen waterstaat niet duidelijk genoeg in het oog valt. De meeste leden verklaarden zich voor eene wijziging in dien zin, dat aan de wet wierd overgelaten te bepalen, wat onder den *algemeenen*, *provincialen* en *bijzonderen* waterstaat begrepen was, en op welke wijze een en ander zou worden bestuurd. Sommigen willen aan de Provinciale Staten niet alleen de bevoegdheid geven om veranderingen in de bestaande reglementen der waterschappen, maar ook om geheel nieuwe, algemeen in de Provincie werkende verordeningen van dien aard te maken.

Behalve het reeds in het eerste gedeelte van dit Verslag vermelde, is de inhoud van art. 2 van Ontwerp n.° X, *van het Onderwijs en het Armbestuur*, ook in andere opzigten bestreden. Zeer vele leden hebben het betreurd dat de Regering er toe is overgegaan, de woorden: dat de wettelijke regeling van het Openbaar Onderwijs zal moeten plaats hebben *met eerbiediging van ieders Godsdienstige begrippen*, in de Grondwet te brengen; zich op een gebied te wagen, dat de wetgever zoo min mogelijk moet aanraken, en daardoor misschien juist die verdeeldheid te voeden, welke zij zoo veel mogelijk wil doen ophouden. Men heeft voorts gevraagd wat eigenlijk door die *eerbiediging van ieders Godsdienstige begrippen* te verstaan zij. Bedoelt men daardoor, dat bij het geven van openbaar onderwijs geene zoodanige geloofspunten of leerstellige begrippen zullen mogen worden aangeraakt, waaromtrent tusschen de bestaande kerkgenootschappen verschil heerscht, of moet men hier aan de *Godsdienstige begrippen* eene nog ruimere beteekenis toekennen? In beide gevallen, en vooral in het laatste, laat zich voorzien, dat op de openbare scholen bijna geheel geen onderwijs zal kunnen gegeven worden in verscheiden vakken, wier behandeling bijna onmogelijk is, zonder dat er iets wordt aangeroerd of gezegd, dat geacht kan worden niet met het godsdienstig begrip van dezen of genen te strooken.

Bij de vereischten voor het geven van middelbaar en lager onderwijs moet, naar men vermeent, behalve *bekwaamheid* en *zedelijkheid*, ook *geschiktheid* geteld worden. Men kan uitgestrekte kundigheden bezitten, en echter geheel verstoken zijn van de geschiktheid om die aan schoolkinderen mede te deelen. Eindelijk heeft men gevraagd, of onder de vereischten in den lageren onderwijzer ook niet de hoedanigheid van Nederlander geteld zou moeten worden.

Ad art. 3 zouden enkele leden de bepaling wegens de regeling van het armbestuur door de wet geheel weggelaten willen zien, omdat zij het tot stand brengen van eene goede wet op dat stuk onmogelijk achten. Anderen willen het voorschrift wegens deze wet behouden, maar met de uitdrukkelijke bijvoeging, dat de wetgever geen inbreuk mag maken op het regt der bestuurders van liefdadige instellingen, om de reglementen daarvoor vast te stellen of in wezen te houden, in overeenkomst met het doel, bij het stichten dier instellingen, of bij het voortdurend verleenen van giften, door de stichters of gevers beoogd.

Ontwerp van wet n.° XI, *van Veranderingen en Bijvoegselen*. De groote meerderheid was er voor, het tot stand brengen van veranderingen in de Grondwet gemakkelijker te maken dan zulks tot nu toe het geval kon zijn; men achtte het beter telkens het gunstige oogenblik voor het tot stand brengen van noodzakelijke verbeteringen te baat te kunnen nemen, daar de ondervinding heeft geleerd dat, wanneer het wijzigen der grondwettige instellingen aan al te veel vormen wordt verbonden, door al te veel voorzorgen wordt bemoeijelijkt, men huivert de hand aan zulk een bezwaarlijk werk te slaan. Door deze overtuiging geleid, kon de meerderheid de voorstellen der Regering niet billijken, als de strekking hebbende om door het voorschrijven van eene ontbinding der Kamers, hare daarop volgende oproeping in dubbelen getale en eene dan weder volgende tweede ontbinding, de zaak, welke het hier geldt, nog bezwaarlijker te maken dan zij thans is. Die voorstellen leidden ook nog tot twee hoofdbedenkingen: de groote meerderheid kan zich niet vereenigen met de oproeping der Kamers in dubbelen getale, en een aanzienlijk aantal leden keurt de vereenigde zitting der beide Kamers af, welk beginsel hier mede wordt voorgedragen in geval van grondwets-herziening. Terwijl de meerderheid dus tegen het in het wetsontwerp voorgedragen stelsel gestemd is, heeft zij erkend, dat voor het brengen van veranderingen in de Grondwet eene tegen overhaasting waarborgende, buiten de gewone wijze van overweging en beslissing wenschelijk was, welk doel zij meende dat volkomen en geheel in den geest van het nieuwe stelsel van vertegenwoordiging kon worden bereikt, wanneer de wet van noodzakelijkheid op de gewone wijze werd vastgesteld, dan eene ontbinding volgde, en daarop in eene nieuwe Zitting der op de gewone wijze bijeengeroepen Kamers de wet tot verandering wierd tot stand gebragt.

Omtrent art. 3 vroegen eenige leden, of niet bij de Grondwet zorg moest worden gedragen, dat, tot op het oogenblik der optreding van de nieuwe Kamers, de oude in stand bleven. Zulks werd door anderen bestreden, als geheel strijdig met het nieuw in te voeren stelsel van vertegenwoordiging.

Ontwerp van wet n.° XII, *Additionele Artikelen*. Hevige tegenkanting vond de bepaling, dat allen die, uit kracht der bepalingen van de Grondwet of van andere wetten, voor hun leven waren aangesteld, en wier betrekking ten gevolge der herziening of der uit kracht daarvan in te voeren orde, komt te vervallen, twee derden blijven genieten der hun verleende vaste jaarwedden of retributie. — Sommige leden betreurden het, dat de bepaling omtrent de afschaffing der heerlijke regten, betreffende voordragt of aanstelling van personen, in het voorstel van Grondwet is opgenomen, dewijl men daardoor aan schadeloosstelling doet denken, welke de Regering niet bedoelt; enkele leden wilden schadeloosstelling verleenen voor zoodanige afgeschafte heerlijke regten, door welker afschaffing een wezenlijk geldelijk verlies werd geleden; omtrent de afschaffing van het collatie-regt met of zonder schadeloosstelling heerschte mede verschil van gevoelen.

Het *voorloopig kiesreglement* heeft algemeene afkeuring ondervonden, ofschoon de daartegen ontwikkelde bedenkingen, zoowel de algemeene als die, welke meer de bijzonderheden betroffen, van zeer verschillenden aard waren, en sommige daarvan door een geringer, andere door een grooter aantal leden werden gedeeld. De meer algemeene bedenkingen laten zich tot twee hoofdrubrieken terugbrengen; zij betreffen: 1°, de wijze, waarop bij het ontwerp de stembevoegdheid zelve wordt bepaald, en 2°, de wijze, waarop de uitoefening dier bevoegdheid bij het ontwerp wordt geregeld, voor zoo veel de hoofdtrekken betreft.

Tusschen de voorgedragen hoofdbepalingen betrekkelijk de stembevoegdheid zelve bestaat, volgens sommiger gevoelen, zoo al niet volkomen strijd, dan toch geene behoorlijke overeenstemming. Vooral vond het beginsel tegenstand dat zij, die, volgens de bestaande reglementen voor de stedelijke besturen en op de zamenstelling der Provinciale Staten, de vereischten bezitten om tot kiezer te worden benoemd, de kiezers-vergaderingen voor de leden der Eerste en Tweede Kamer zamenstellen. Vrij algemeen werd aangedrongen op een meer gelijken of althans evenredigen census voor de steden en het platte land in dezelfde provincie. Men had meer eene verlaging dan eene verhooging van den census op het oog. Sommigen verlangden ook, dat de aanslagen wegens het regt van patent bij de bepaling van den census in aanmerking zouden worden genomen.

Een groot aantal leden gaf de voorkeur aan kiesdistricten die slechts éénen afgevaardigde zouden benoemen, en wilde dat de Tweede Kamer uit 68 in plaats van 66 leden werd zamengesteld. Vele leden wenschten dat de afgevaardigden alleen bij volstrekte meerderheid van stemmen zouden worden benoemd.

Door vele leden werd ook op de onvolledigheid der voorgedragen bepalingen gewezen.

Achter dit verslag zijn nog gevoegd de afzonderlijke nota's van de heeren *Nedermeyer van Rosenthal* en *Duymaer van Twist*, in welke zij eenige beschouwingen over het onderwerp aan hunne medeleden voorleggen. Die van den heer *van Rosenthal* heeft ten doel in bedenking te geven, of men zich zou kunnen vereenigen om, bij het Voorloopig Verslag, aan de Regering mede te deelen, dat de Kamer hare formele bevoegdheid tot medewerking in eene verandering der Grondwet slechts in zoo ver wenscht te verleenen, als noodig bevonden zal worden om op eene wettige wijze eene nieuwe Kamer te doen zamen roepen, die door de wijze van hare zamenstelling een volledigen waarborg leveren kan van de ware tolk van de wenschen der Natie te zijn, en aan wier eindbeslissing dus met volkomen vertrouwen de vraag kan worden overgelaten, welke veranderingen in het Staatsverdrag door het verlichte gedeelte der Natie kunnen worden begeerd. De nota van den heer *van Twist* heeft betrekking op hetgene de Grondwet aangaande de finantien des Rijks, naar zijn oordeel, zou behooren te bepalen.

Te *Rotterdam*, bij JAN ARRENBERG & Co.